

Tartu Ülikool
Sotsiaalteaduste valdkond
Psühholoogia instituut

Getriin Meister

**Isiksuseomaduste sotsiaalse soovitavuse tajumine: seosed subjektiivse heaolu ja
sotsiaalse survega**

Uurimistöo

Juhendaja: Liisi Ausmees, PhD

Läbiv pealkiri: Isiksuse sotsiaalse soovitavuse seosed

Tartu 2023

Isiksuseomaduste sotsiaalse soovitavuse tajumine: seosed subjektiivse heaolu ja sotsiaalse survega

Lühikokkuvõte

Uurimustöö eesmärgiks oli teada saada, kuidas erineva subjektiivse heaolu tasemega inimesed tajuvad isiksuseomaduste soovitavust ja mittesoovitavust ning mil määral tajutakse survet ühiskonnast teatud tundeid tunda või mitte tunda. Andmed koguti veebipõhise küsimustiku teel, kus paluti hinnata Suure Viisiku omadusi mõõtvate väidete sotsiaalset soovitavust, viimase kuu jooksul kogetud emotsioonide rohkust ja intensiivsust, üldist eluga rahulolu ning sotsiaalse surve tajumist ärevust ja masendust mitte tunda ja õnnelikkust tunda. Valimi moodustas 120 inimest vanuses 18-65, kellest 102 olid naised. Tulemustest selgus, et positiivne seos ilmneb ekstraversuse sotsiaalse soovitavuse hinnangute ja positiivsete emotsioonide kogemise vahel ning neurootilisuse sotsiaalse soovitavuse hinnangute ja negatiivsete emotsioonide kogemise vahel. Nii eluga rahulolu kui positiivsed emotsioonid olid negatiivselt seotud sotsiaalse surve tajumisega, negatiivsed emotsioonid olid jällegi positiivselt seotud sotsiaalse surve tajumisega. Järeldati, et subjektiivne heaolu mängib rolli isiksuseomaduste soovitavana või mittesoovitavana tajumises ning sotsiaalsed ootused on negatiivselt seotud eluga rahulolu ja emotsioonidega.

Märksõnad: sotsiaalne soovitavus, sotsiaalne surve, Suur Viisik, subjektiivne heaolu

Perceived social desirability of personality traits: relations to subjective well-being and social pressure

Abstract

The aim of the present research was to find out how people with different levels of subjective well-being perceive the desirability and undesirability of personality traits and to what extent they perceive social pressure to feel or not feel certain feelings. Data was collected via an online questionnaire that asked to rate the social desirability of statements measuring the Big Five traits, frequency and intensity of emotions experienced in the past month, general life satisfaction, and perceived social pressure not to feel anxious and depressed and to feel happy. The sample consisted of 120 people aged 18-65. The results revealed a positive relationship between social desirability ratings of Extraversion and experiencing positive emotions, and between social desirability ratings of Neuroticism and experiencing negative emotions. Both life satisfaction and positive emotions were negatively related to the perception of social pressure, while negative emotions were again positively related to the perception of social pressure. It was concluded that subjective well-being plays a role in the perception of personality traits as desirable or undesirable, and social expectations are negatively associated with life satisfaction and emotions.

Keywords: Social desirability, social pressure, The Big Five, subjective well-being

Sissejuhatus

Subjektiivne heaolu

Viimasel kahel aastakümnel on suurem huvi olnud õnnelikkuse ja selle saavutamise uurimise vastu. Dieneri (1999) sõnul saab õnnelikkust defineerida ja uurida subjektiivse heaolu mõiste abil, mis on lai nähtuste kategooria, see hõlmab inimeste positiivseid ja negatiivseid emotsionaalseid reaktsioone, eludomeenidega rahulolu ja globaalseid hinnanguid eluga rahulolu kohta. Subjektiivne heaolu koosneb kognitiivsest komponendist ehk eluga rahulolu hinnangust ja emotsionaalsest komponendist ehk positiivsete ja negatiivsete emotsioonide kogemisest (Diener, 1999). Uurijad on rohkem keskendunud sellele, kuidas liigsed ootused õnnelikuks olemisele on healoga negatiivselt seotud. Aktuaalne on just sotsiaalse surve negatiivne mõju õnnelikkusele. Dejonckheere jt (2017) sõnul rõhutab lääne ühiskond sageli õnne otsimist ja peab negatiivseid tundeid, nagu kurbus või ärevus soovimatuks. Talumatus negatiivsete emotsionaalsete kogemuste suhtes võib tuleneda hea enesetunde, edu ja väljapaistmise rõhutamise, neid väärtusi peetakse individuaalses ühiskonnas ideaaliks (Kuppens jt, 2008). Vaatamata sellele, et rõhutatakse õnne olulisust, on depressiivsete kaebuste all kannatavate inimeste arv märkimisväärselt suur (Dejonckheere jt, 2017).

Depressiivsete kaebuste suure hulga põhjuseks võib olla ühiskonnas toimuv järkjärguline positiivsuse prioritseerimine ja inimeste emotsioonide pahema poole tagaplaanile jätmine. Catalino jt (2014) sõnul peegeldab positiivsuse prioritseerimine seda, mil määral inimesed positiivsust otsivad ning kuidas nad teevad selle põhjal otsuseid oma igapäevaelu korraldamisel. Lisaks võib inimestel, kes seavad esikohale positiivsust, olla eelis seoses suuremate ressursidega, nagu enesekaastunne ja ego-vastupidavus, ning neid seoseid seletatakse nende sagedasemate positiivsete emotsioonide kogemisega (Catalino jt, 2014). Cohn jt (2009) õnnelikkuse uuringus selgus, et inimesed, kes kogevad sageli positiivseid emotsioone muutuvad rahulolevamaks mitte lihtsalt sellepärast, et nad kogevad rohkem naudinguid, vaid seetõttu, et nad "ehitavad" ressursse, mis aitavad toime tulla paljude elu probleemidega. „Avarda ja ehita“ teooria (*Broaden-and-build theory*; Frederickson, 2001) kohaselt avardavad positiivsed emotsioonid inimeste mõtete-tegude repertuaari, tühistavad püsivad negatiivsed emotsioonid, suurendavad psühholoogilist vastupidavust ja suurendavad sellega ka inimese heaolu. Positiivsete emotsioonide kogemine mõjutab mõtlemisprotsesse,

sh sündmuste ja olukordade tõlgendusi ning on alust eeldada, et õnnelikumad inimesed võrreldes õnnetumate inimestega hindavad erinevalt seda, millised isiksuseomadused on kõige vähem ja rohkem sotsiaalselt soovitavad.

Sotsiaalne surve

Paljud uurijad on leidnud, et õnne prioritiseerimisel võib olla kahjulik mõju. McGuirk jt (2018) avastasid, et õnne tähtsuse rõhutamine suurendab ebaõnnestumise korral negatiivsete mõtete ketramist ehk rumineerimist. Negatiivsete emotsionaalsete seisundite, näiteks depressiooni ja ärevuse, mittekogemise tähtsuse rõhutamine on samuti seotud suurenenud rumineerimisega ja et sellel on halvad tagajärjed subjektiivsele heaolule (McGuirk jt, 2018). On leitud tõendeid ka selle kohta, et sotsiaalne ootus mitte olla kurb või murelik ei tulene depressiivsetest sümptomitest, vaid pigem need ootused ennustavad ise depressiivse sümptomaatika suurenemist (Dejonckheere jt, 2017). Seega mida suuremat survet tajub inimene oma sotsiaalsest keskkonnast negatiivseid emotsioone mitte kogeda, seda tõenäolisemalt võib ta kogeda depressiivsete sümptomite suurenemist.

Tajutavad sotsiaalsed ootused sellele, kuidas me peaksime end tundma, mõjutavad meie emotsioone samuti. Bastian jt (2012) leidsid, et arusaamad sellest, kuidas teised hindavad ja peavad vastuvõetavaks meie kogetud emotsioone, näivad olevat negatiivsete reaktsioonide tekkimisel olulise rolliga ja paradoksaalselt süvendavad neid samasid emotsioone, mida peetakse sotsiaalselt ebasoovitavateks või vastuvõetamatuks. Lahknevused selle vahel, kuidas me tegelikult tunneme ja kuidas me arvame, et peaksime end tundma, põhjustavad tõenäoliselt negatiivseid enesekeskseid mõtteid, mis põhjustavad negatiivsete emotsioonide suurenemist ja heaolu langust (Bastian jt, 2012).

Isiksuseomaduste sotsiaalne soovitus

Paljudes uuringutes on isiksusejooni seostatud erinevate elu ja heaoluga seotud tulemitega. Kõige enam on isiksuse ja õnnelikkuse seoste uuringuid seoses Viie Faktori isiksusetooria (*Five-Factor Model of Personality*; Costa ja McCrae, 1999; McCrae & John, 1992) ehk Suure Viisiku isiksusejoontega. Need jooned on neurootilisus, ekstravertsus, avatus kogemusele, koostöövalmidus ja meelegendus (Costa ja McCrae, 1999). Õnnelikkus kipub olema aja jooksul stabiilne, geneetiliselt määratud ja tugevamalt seotud stabiilsete isiksuseomadustega, nagu ekstravertsus ja neurootilisus, kui objektiivsete asjaoludega, nagu sissetulek ja tervis (Lucas, 2007). Mõnedel inimestel on geneetiline eelsoodumus olla õnnelik või õnnetu, mis on

arvatavasti põhjustatud kaasasündinud individuaalsetest närvisüsteemi erinevustest (Diener jt, 1999). Schimmack jt (2009) uuringus leiti, et isiksuse mõjusid eluga rahulolule vahendavad allikad, mida kasutatakse eluga rahulolu hindamiseks. Näiteks ekstravertsuse ja neurootilisuse mõju vahendab peamiselt hedooniline tasakaal ning meeiekindluse mõju vahendab akadeemiline rahulolu. Isiksuseomadused tekitavad seega stabiilsust hedoonilises tasakaalus, tervise ja rahulolus ja õppeedukuses. Suure Viisiku seast on ekstravertsus, neurootilisus ja meeiekindlus olulised eluga rahulolu ennustajad (Schimmack jt, 2009). González Gutiérrez jt (2005) uuringus seostatakse avatust nii positiivse kui ka negatiivse afektiga. Hayes ja Joseph (2003) leiavad, et meeiekindlus võib ennustada õnne kognitiivsemaid/hindavamaid aspekte. Subjektiivse heaoluga seoses on kõige teoreetilisemat ja empiirilisemat tähelepanu pälvinud tunnused ekstravertsus ja neurootilisus (Diener jt, 1999). Kuigi subjektiivse heaolu ja isiksuseomaduste seosed on üsna hästi teada, siis vähem on uuritud seda, kuidas heaolu on seotud erinevate isiksuseomaduste soovitatavana või mittesoovitatavana tajumisega.

Sotsiaalne soovitus viitab kalduvusele vastata enesearuande küsimustikele viisil, mis näitab vastajat heast küljest, mitte täpselt ja tõetruult (Holtgraves, 2004). Sotsiaalselt soovitatav vastamine on vastamiskallete seast pälvinud kõige rohkem tähelepanu, sest see tekitab segadust isiksuse enesearuande, psühhopaatoloogia, hoiakute, väärtuste tõlgendamisel (Paulhus, 2017). Paulhus (2002) pakkus välja kahetasandilise sotsiaalselt soovitatavat vastamist kirjeldava süsteemi, mis jagab selle egoistlikuks kalduvuseks ja moralistlikuks kalduvuseks. Egoistlik kalduvus kujutab endast sotsiaalse ja intellektuaalse staatuse liialdamist. Moralistliku kalduvuse alla käib sotsiaalselt hälbivate impulsside eitamine ja heade atribuutide omistamine. Sotsiaalne soovitus kipub toimima peamiselt vastuse hindamise etapis, mille tõttu pikeneb ka inimese vastamisaeg (Holtgraves, 2004).

Sotsiaalselt soovitatav vastamiskalle võib isiksuseküsimustike vastuseid mõjutada. Moonutatud skoorid mõõtmisel võivad tõsiselt moonutada ka mõne vastaja tunnuste taset, mis toob omakorda kaasa ekslikud ootused kriteeriumi täitmise taseme osas (Paunonen & LeBel, 2012). Sotsiaalselt soovitatav vastamine võib mõjutada ka tarbijauuringute ja katsete tõlgendusi (Larson, 2018). Stavrova ja Kokkoris (2017) uuring näitas, et iseloomuomaduste enesekontrolli kõrgem tase on eeldatavalt seotud sotsiaalse soovitususega, mis viitab sellele, et kõrge enesekontroll võib olla sotsiaalselt soovitava reageerimise potentsiaalne allikas. Leiti, et nimelt soodustab kõrge enesekontroll sotsiaalselt soovitatavat reageerimist ainult koostöövalmiste inimeste seas (Stavrova & Kokkoris, 2017). On ka leitud, et vähemalt tüüpilistes katsetingimustes vastab inimeste isiksuseküsimustike vastuste sotsiaalne

soovitavus nende igapäevaelu käitumise sotsiaalsele soovitavusele (Johnson, 2004).

Vastukaaluks eelnevale, tähendab see seda, et inimeste vastused küsimustiku väidetele on siiski vastavuses nende käitumisega.

Sotsiaalset soovitavat vastamist on isiksuseküsimustikes võimalik tuvastada ja kontrollida. Bäckström ja Björklund (2012) leidsid, et populaarsed väited isiksuseküsimustikes toovad kaasa sotsiaalse soovitavuse probleemi ja tekivad skaalad, kus sisu ja hinnang on segamini. Seetõttu neutraalsed väited, kus inimesed kipuvad andma keskmisi hinnanguid, näiteks tüüpilise Likerti skaala keskpunkti lähedal, hõlmavad vähem hinnangulisust (Bäckström & Björklund, 2012). Konstabel jt (2006) leidsid enda uuringus, et kõrge motivatsiooniga tingimuses, näiteks tööle kandideerimisel, mõjutab sotsiaalne soovitavus isiksusetesti vastuseid rohkem ning vastuste keskmiste ja sotsiaalse soovitavuse väärtuste vahel on kõrgem korrelatsioon kui ausas tingimuses. Soubelet ja Salthouse (2011) leidsid, et pärast sotsiaalse soovitavuse arvesse võtmist väheneb vanusega seotud tulemuste dispersioon poole võrra ehk vanuselised erinevused enesearuannete puhul ei ole nii suured kui ilma sotsiaalse soovitavuse kontrollita näivad. See viitab sellele, et enesearuande mõõdikute tulemustesse tuleb suhtuda ettevaatlikult, hinnates ka osalejate sotsiaalse soovitavuse vastamiskallet, mis suureneb vanusega. Eelnevale vastukaaluks on ka mitmed uuringud leidnud, et sotsiaalse soovitavuse kontrollimine isiksuseomaduste enesearuannetes ei mõjuta ega isegi ei vähenda isiksuseküsimustike valiidsust (Pauls & Stemmler, 2003). Seega on sotsiaalse soovitavuse skaalade kasulikkus pandud ka küsimärgi alla. Väidete sotsiaalset soovitavust on võimalik hinnata ka iseseisva hindajate paneeli abil. Allik jt (2010) sisemiste ja välimiste isiksuse perspektiivide erinevuse uuringus hindasid küsimustiku väidete sotsiaalset soovitavust Tšehhist, Eestist, Saksimaalt ja Belgiast pärit hindajaid, kes tegid oma hinnangud 7-punktsel Likerti skaalal. Inimesed peavad ekstravertsuse, sotsiaalsuse, meelekindluse, emotsionaalse stabiilsuse, avatus kogemusele ja aususe-alandlikkuse kõrget taset soovitavamaks kui nende omaduste madalat taset (Dunlop jt, 2012; John & Robins, 1993; Kim jt, 2019). Oluline on uurida ka isiksusejoonte ja veel täpsemalt isiksuseküsimustiku väidete tajumist hinnangulisena ja sellega seotud individuaalseid erinevusi, sest see võimaldab avastada võimalikke vastamiskaldeid.

Kui isiksuseküsimustiku väidete sotsiaalse soovitavuse määr on teada, saab seda analüüsida või arvesse võtta erinevate uurimisküsimustega seoses. Näiteks miks isiksuse enesearuande ja lähedaste poolt antavad hinnangud alati kokku ei lange. Põhjuseks võib olla omaduste madal väljapaistvus ja kõrge hinnangulisus. Seetõttu on hakatud skaalade puhul

tähtsaks pidama sisereliaabluse kõrval kordustesti reliaablust, enda ja teiste hinnangute sarnasust (*self-other agreement*), väite dispersiooni, jälgitavust ja hinnangulisust (De Vries jt, 2016).

Varasemate uuringute järgi on hästi teada, millised isiksuseomadused on seotud kõrgema subjektiivse heaoluga, aga vähe on uuritud seda, kuidas erineva õnnelikkuse tasemega inimesed isiksusejooni ja nende hinnangulisust tajuvad. NEO PI-R (Costa & McCrae, 1992; eesti keelde adapteerinud Kallasmaa jt, 2000), NEO PI-3 (McCrae jt, 2005; eesti keelde adapteerinud Kallasmaa jt, 2000) ja EPIP-NEO (Mõttus jt, 2006) on Eestis seni kõige rohkem kasutatud leidnud isiksuseküsimustikud. Nende väiteid on sotsiaalse soovitavuse osas erinevates uuringutes hinnatud. Uue eesti keelde kohandatud isiksuseküsimustiku *The Hundred Nuances of Personality* (Henry & Mõttus, 2021) väidete osas on need hinnangud veel puudu. Seega võib nende andmete kogumine anda olulise panuse tulevastes teadustöös, kus antud eestikeelset isiksuseküsimustikku kasutatakse (nt Geenivaramu isiksuseuring).

Uurimistöö eesmärgid

Käesoleva uurimuse eesmärgiks on teada saada, kuidas erineva subjektiivse heaolu tasemega inimesed tajuvad isiksuseomaduste, antud juhul isiksuseküsimustiku väidete, soovitavust ja mittesoovitavust. Teisiti sõnastatult, et kas õnnelike *versus* õnnetumate inimeste jaoks tähendab sotsiaalselt soovitav isiksus erinevaid asju või mitte. Me soovime välja selgitada, kas esineb individuaalseid erinevusi sotsiaalse soovitavuse tajumises, ning mil määral tajutakse survet ühiskonnast või kaaslaste poolt teatud tundeid tunda või mitte tunda.

Töö eesmärkidele tuginedes püstitasime järgmised uurimisküsimused:

- 1) Kas ja mil määral on subjektiivse heaolu kognitiivne komponent (eluga rahulolu) ja emotsionaalne/afektiivne komponent (positiivsete ja negatiivsete emotsioonide sagedus ja intensiivsus) isiksuseomaduste sotsiaalse soovitavuse tajumisega seotud?
- 2) Kas ja mil määral on sotsiaalne surve masendust, ärevust ja õnnelikkust tunda või mitte tunda seotud isiksuseomaduste sotsiaalse soovitavuse tajumisega?
- 3) Mil määral on sotsiaalne surve masendust, ärevust ja õnnelikkust tunda või mitte tunda seotud subjektiivse heaoluga?

Meetod

Valim

Algeks valimiks oli 150 inimest, kuid 30 inimest jätsid küsimustiku täitmise pooleli ning lõplikusse valimisse jäi 120 inimest. Valimi moodustasid inimesed vanuses 18-65 (keskmine vanus 29,5, $SD = 10,9$). Osalejatest 102 olid naised ja 18 mehed ehk naiste osakaal 85%. 61% vastanutest omavad keskharidust, 25% kõrgharidust, 8% rakenduslikku kõrgharidust ning 5% kesk-eriharidust.

Protseduur

Uuritavad pidid olema vähemalt 18-aastased. Vanuse ülempiir puudus ning kindlat vanusegruppi ei uuritud. Uuritavad värvati TÜ meililistide ja ühismeedia kaudu. Valimi esinduslikkuse suurendamiseks edastati uuring ka oma tuttavatele ja lähedastele, et osalejate seas oleks võimalikult palju erineva hariduse ja vanusega inimesi. Uuringu läbimise eest oli psühholoogia eriala üliõpilastel võimalik saada katsetest osavõtu arvestustunde ehk katsepunkte, kokku sai osalemise eest teenida 1 katsepunkti. Osalejad täitsid TÜ küsimustike koostamise keskkonnas LimeSurvey veebipõhise küsimustiku. Küsitlusankeet koosnes mitmest eestikeelsete küsimuste kogumist. Uuringukutse e-kirjas oli anonüümne uuringu link, sinna vajutades sai osaleja esmalt lugeda informeerimise ja teavitamise vormi ning seejärel soovikorral hakata küsimustikku täitma. Selle täitmiseks kulus keskmiselt 45 minutit.

Kasutatavad mõõdikud

Isiksuse sotsiaalse soovitavuse hinnangud

Isiksuse sotsiaalse soovitavuse hinnangud saadi Isiksuseküsimustiku 100 NP (Henry & Mõttus, 2021) väidete hindamisega. Väiteid oli kokku 198 ning need olid selged ja lühikesed, näiteks “Kardan paljusid asju”. Neurootilisust mõõtis 35 väidet, ekstravertsust 26 väidet, avatust kogemusele 32 väidet, sotsiaalsust 44 väidet ja meelekindlust 37 väidet. Ülejäänud küsimused mõõtsid muid omadusi, mis jäävad väljapoole Suure Viisiku isiksusemudelist (nt mehelikkus-naiselikkus, seksuaalsus, spirituaalsus). Iga väidet hindasid osalejad selle alusel, mil määral nende arvates väitega nõustumine on ühiskonnas soovitav või mitte. Uuritavad andsid hinnangu väidetele skaalal -3 (üldse mitte soovitav) kuni 3 (väga soovitav), kuid andmeanalüüsi hõlbustamiseks kodeeriti hinnangud skaalale 1 kuni 7. Osalejad ei täitnud

isiksuseküsimustikku enda isiksuseomaduste kohta, vaid andsid hinnanguid nende väidete omaduste kohta.

Subjektivne heaolu

Afektivne komponent. Subjektivse heaolu emotsionaalset komponenti mõõdeti Emotsioonide sageduse ja intensiivsuse küsimustikuga (Dejonckheere jt, 2022; väited eesti keelde adapteerinud Liisi Ausmees). Uuritavale esitati 8 erineva emotsiooni nimetust, millest neli olid positiivsed ja neli negatiivsed, ning paluti skaalal 1-9 hinnata, (a) kui sageli neid emotsioone on nad viimase kuu jooksul kogunud, (b) kui tugev see kogemus oli. Küsimustiku puhul mõõdeti ka selle eriosade sisereliaablust, milleks olid positiivsete emotsioonide sagedus (Cronbachi $\alpha = 0,79$, McDonald's $\omega = 0,77$), positiivsete emotsioonide intensiivsus (Cronbachi $\alpha = 0,79$, McDonald's $\omega = 0,75$), negatiivsete emotsioonide sagedus (Cronbachi $\alpha = 0,84$, McDonald's $\omega = 0,84$) ja negatiivsete emotsioonide intensiivsus (Cronbachi $\alpha = 0,77$, McDonald's $\omega = 0,78$). Nii negatiivsete kui positiivsete emotsioonide puhul olid sageduse ja intensiivsuse hinnangud kõrgelt korreleeritud (pos $r = 0,81$, $p < 0,001$; neg $r = 0,78$, $p < 0,001$), mistõttu moodustati analüüside jaoks neljast skaalast kaks summeritud skaalat: positiivsete emotsioonide sageduse ja intensiivsuse koondkeskmise ja negatiivsete emotsioonide sageduse ja intensiivsuse koondkeskmise.

Kognitiivne komponent. Subjektivse heaolu kognitiivset komponenti mõõdeti Eluga rahulolu küsimustikuga (*The Satisfaction With Life Scale*; Diener jt, 1985; eesti keelde adapteerinud Anu Realo), kus uuritavale esitatati 5 väidet, mida tuli hinnata skaalal 1 (ei ole üldse nõus) kuni 7 (olen täiesti nõus). Küsimustiku sisereliaablus oli samuti rahuldav (Cronbachi $\alpha = 0,82$, McDonald's $\omega = 0,82$).

Sotsiaalsed ootused emotsioonidele

Sotsiaalseid ootusi emotsioonidele mõõdeti Tajutud sotsiaalsete ootuste skaalaga depressiooni ja ärevuse ning õnnelikkuse suhtes (*Perceived Social Expectancies Scale*; PSES; Bastian jt, 2012; eesti keelde adapteerinud Liisi Ausmees), milles esitati uuritavale 22 väidet, mida tuli hinnata skaalal 1 (ei ole üldse nõus) kuni 5 (olen täiesti nõus). 13 väidet mõõtsid sotsiaalseid ootuseid masenduse ja ärevuse tundmise suhtes ning 9 väidet sotsiaalseid ootuseid õnnelikkuse tundmise suhtes; selle alusel moodustati ka vastavalt kaks keskmiste koguskooori. Viie väite puhul oli tegemist pööratud väärtusega väidetega. Masenduse ja ärevuse sotsiaalsete ootuste skaala sisereliaablus oli rahuldav (Cronbachi $\alpha = 0,86$,

McDonald's $\omega = 0,86$) ning õnnelikkuse sotsiaalsete ootuste skaala sisereliaablus oli veidi madalam (Cronbachi $\alpha = 0,73$, McDonald's $\omega = 0,73$).

Lisaks küsiti uuritavate üldisi taustaandmeid (vanus, sugu, haridustase ja peamise elukoha suurus).

Eetiliste aspektide kirjeldus

Antud uuringu läbiviimisel lähtuti Eesti teadlaste eetikakoodeksi (Eesti Teaduste Akadeemia üldkogu, 2002) ja Eesti Psühholoogide Liidu (EPL Aukohus, 1990) eetilistest nõuetest. Uuringus osalemine oli vabatahtlik, kõik osalejad olid täisealised. Küsimustikud olid täidetavad veebis ning osalejad said otsustada, kas soovisid uuringust osa võtta ja küsimustiku lõpuni täita. Uuritavale esitati informeerimise ja teadliku nõusoleku vorm, kus teavitati inimest uuringu eesmärgist. Isikustatud andmeid ei kogutud ehk uuritavad jäid anonüümseks. Uurimus „Sotsiaalsed ootused isiksuseomaduste ja tunnete suhtes: Seosed subjektiivse heaoluga“ on saanud ka Tartu Ülikooli inimuuringute eetika komitee kooskõlastuse (otsusega 362/T-16).

Statistiline analüüs

Andmeanalüüsiks kasutati statistikapaketti JASP (Versioon 0.16.2; JASP Team, 2022). Esmalt arvutati iga tunnuse kirjeldav statistika ning kontrolliti uuritavate tunnuste normaaljaotuslikkust asümmeetriakordaja ja järsakusastme alusel, kriteeriumiks jäi vahemik -1 kuni 1 ning seejärel valiti vastavalt parameetrilised või mitteparameetrilised analüüsimeetodid. Kasutati peamiselt korrelatsioonianalüüsi (Pearsoni korrelatsioonikordaja r) seoste uurimiseks isiksuseomaduste sotsiaalse soovitavuse, tajutud sotsiaalse surve ja õnnelikkuse vahel. Mitmest regressiooni kasutati selleks, et samaaegselt arvesse võtta ka uuritava sotsiaaldemograafiliste tunnuste (nt soo ja vanuse) võimalikku mõju hinnangutele.

Tulemused

Kõigepealt uuriti summeritud skaalade kirjeldavat statistikat (vt Tabel 1). Järgmisena vaadati üle ka sotsiaalse soovitavuse väidete kirjeldavad andmed, mille tulemusel leiti keskmiste abil kümme kõige sotsiaalselt soovitavat väidet ja kümme kõige sotsiaalselt mittesoovitavat väidet, mis on näha Tabelis 2. Sotsiaalselt soovitavate väidete seas oli kõige enam neurootilisust mõõtvaid väiteid ning mittesoovitavate väidete seas sotsiaalsust mõõtvaid väiteid.

Tabel 1*Summeeritud skaalade kirjeldav statistika*

Summeeritud skaalad	Keskmine	Standardhälve	Miinumum	Maksimum
SS neurootilisus	2,9	0,7	1,6	5,1
SS ekstravertsus	5,0	0,4	3,9	6,0
SS avatus kogemusele	4,7	0,4	4,0	5,7
SS koostöövalmidus	5,1	0,5	3,6	6,4
SS meelekindlus	5,0	0,4	3,8	6,0
NA sagedus	4,8	1,7	2,0	9,0
PA sagedus	5,5	1,4	2,3	9,0
NA intensiivsus	5,0	1,7	1,8	9,0
PA intensiivsus	5,7	1,5	2,0	9,0
Eluga rahulolu	4,5	1,1	1,8	7,0
Sotsiaalne surve: masendus	3,4	0,6	1,6	4,9
Sotsiaalne surve: õnnelikkus	3,3	0,6	1,7	4,7

Märkus. SS – sotsiaalne soovitus, NA – negatiivne afekt, PA – positiivne afekt

Tabel 2*Kõige sotsiaalselt soovitatavad ja mittesoovitatavad väited*

10 kõige sotsiaalselt soovitamamat väidet	Keskmine	Standardhälve	Miinumum	Maksimum
Pean oma lubadusi. (C)	6,3	0,8	3,0	7,0
Mul on hea meel, kui teistel hästi läheb.* (N)	6,2	0,9	4,0	7,0
Mulle on tähtis, et mul oleks häid sõpru. (E)	6,1	1,0	3,0	7,0
Töötan enda parandamise nimel. ¹	6,1	0,9	3,0	7,0
Aktsepteerin inimesi sellistena, nagu nad on. (A)	6,1	1,0	2,0	7,0
Olen väga lojaalne inimene. (C)	6,0	1,0	3,0	6,0
Armastan uusi asju õppida. (O)	6,0	0,8	4,0	7,0
Naeratan tihti. (E)	6,0	1,0	3,0	7,0

	Keskmine	Standardhälve	Miinumum	Maksimum
Kohanen kiiresti uute olukordadega.* (N)	6,0	1,1	1,0	7,0
Jään pingelistes olukordades rahulikuks.* (N)	6,0	1,1	2,0	7,0
10 kõige vähem sotsiaalselt soovitatavat väidet				
Mulle ei ole vaja lähedasi sõpru.* (E)	2,0	1,0	1,0	5,0
Provotseerin teisi lihtsalt selleks, et näha nende reaktsiooni. ¹	2,0	1,3	1,0	7,0
Ma ei hooli teiste vajadustest.* (A)	1,9	0,9	1,0	5,0
Lasen teistel ennast ära kasutada.* (E)	1,9	1,2	1,0	7,0
Tekitan endale vaenlasi.* (A)	1,8	1,0	1,0	4,0
Valetan tihti. (C)	1,7	0,9	1,0	6,0
Murran oma lubadusi.* (C)	1,6	0,8	1,0	7,0
Kasutan edu saavutamiseks pettust. (C)	1,6	0,9	1,0	7,0
Karjun teiste peale.* (A)	1,5	1,0	1,0	7,0
Naudin teistele haiget tegemist.* (A)	1,2	0,5	1,0	7,0

Märkus. N – neurootilisus, E – ekstravertsus, O – avatus kogemusele, A – sotsiaalsus, C – meelekindlus; * – pööratud tähendusega väide, ¹ – Suure Viisiku dimensioonidest väljapoole jääv isiksuseenüanss

Subjektiivse heaolu komponendid ja isiksuseomaduste sotsiaalse soovitavuse tajumine

Esimese uurimisküsimuse raames uuriti seoseid subjektiivse heaolu ning erinevate isiksuseomaduste sotsiaalse soovitavuse tajumise vahel. Statistiliselt oluline positiivne seos ilmnes ekstravertsuse sotsiaalse soovitavuse hinnangute ja positiivsete emotsioonide kogemise vahel ($r = 0,35, p < 0,001$) ning neurootilisuse sotsiaalse soovitavuse hinnangute ja negatiivsete kogemise vahel ($r = 0,21, p = 0,020$). Negatiivsed seosed ilmnesid ka ekstravertsuse sotsiaalse soovitavuse hinnangute ja negatiivsete emotsioonide kogemise vahel ($r = -0,24, p = 0,009$). Subjektiivse heaolu kognitiivse komponendi (Eluga rahulolu) ja isiksuseomaduste sotsiaalse soovitavuse tajumise vahel statistiliselt olulist seost ei leitud.

Tajutud sotsiaalne surve teatud tundeid tunda ja isiksuseväidete sotsiaalse soovitavuse tajumine

Sotsiaalse surve tajumine masendust mitte tunda ei olnud Suure Viisiku isiksusejoonte sotsiaalse soovitavuse hinnangutega statistiliselt oluliselt ($p < 0,05$) seotud. Samuti ei olnud

Suure Viisiku isiksusejoonte sotsiaalse soovitavuse hinnangutel statistiliselt olulisi seoseid tajutud sotsiaalse survega õnnelikkust tunda.

Tajutud sotsiaalne surve teatud tundeid tunda ja subjektiivse heaolu komponendid

Vastuse saamiseks kolmandale uurimisküsimusele uuriti seoseid teatud emotsioonide tundmise tajutud sotsiaalse surve ja subjektiivse heaolu vahel. Eluga rahulolu oli negatiivselt seotud sotsiaalse surve tajumisega - nii survega masendust mitte tunda ($r = -0,31, p < 0,001$) kui ka survega õnnelikkust tunda ($r = -0,34, p < 0,001$). Positiivsete emotsioonide kogemise ja masenduse tundmise surve vahel esines negatiivne seos ($r = -0,32, p < 0,001$), negatiivne seos esines ka positiivsete emotsioonide kogemise ja õnnelikkuse tundmise surve vahel ($r = -0,26, p = 0,005$). Negatiivsete emotsioonide kogemise ja masenduse tundmise surve vahel ilmnes positiivne seos ($r = 0,36, p < 0,001$), samamoodi ka negatiivsete emotsioonide kogemise ja õnnelikkuse tundmise surve vahel ($r = 0,34, p < 0,001$).

Ekstravertsuse ja neurootilisuse sotsiaalse soovitavuse hinnangute regressioonianalüüs

Korrelatsioonanalüüsis ilmnemiseid emotsioonide kogemisel seosed just ekstravertsuse ja neurootilisuse sotsiaalse soovitavuse hinnangutega (ja lisaks ka sotsiaalse survega) ning seetõttu otsustati neid hinnanguid regressioonanalüüsi teel täpsemalt uurida, võttes lisaks arvesse ka võimalikke segavaid muutujaid (nagu vanus ja sugu). Täpsemalt on mudelis prediktoriteks emotsioonid (PA ja NA), eluga rahulolu ja sotsiaalne surve (PSES masendus ja õnnelikkus). Neurootilisuse sotsiaalse soovitavuse hinnangute regressioonimudel ise ei olnud statistiliselt oluline ($R^2 = 0,10, F(7, 112) = 1,77, p = 0,100$). Prediktoritest ennustasid negatiivsete emotsioonide kogemine ($\beta = 0,14, p = 0,015$) ja masenduse mittetundmise surve ($\beta = -0,30, p = 0,025$) neurootilisuse sotsiaalse soovitavuse hinnanguid.

Samade prediktoritega analüüs viidi läbi ka ekstravertsuse sotsiaalse soovitavuse hinnangute ennustamiseks. Antud regressioonimudel oli statistiliselt oluline ($R^2 = 0,17, F(7, 112) = 3,35, p = 0,003$). Leiti, et positiivsete emotsioonide kogemine ennustas ekstravertsuse sotsiaalse soovitavuse hinnanguid ($\beta = 0,11, p = 0,003$). Teised prediktorid ei ennustanud ekstravertsuse sotsiaalse soovitavuse hinnanguid. Kõikide töös uuritavate tunnuste vaheliste seoste illustreerimiseks tehti korrelatsioonitabel (vt Lisa 1).

Arutelu

Uurimuse eesmärk oli teada saada, kuidas erineva subjektiivse heaolu tasemega inimesed tajuvad isiksuseomaduste soovitavust ja mittesoovitavust ning mil määral tajutakse survet ühiskonnast või kaaslaste poolt teatud tundeid tunda või mitte tunda. Varasemad uuringud on käsitlenud sotsiaalse soovitavuse, sotsiaalse surve ja subjektiivse heaolu teemasid eraldiseisvalt, mistõttu käesolevas uurimistöös keskenduti nende kogemuste ja hinnangute vastastikustele seostele.

Esmalt sooviti teada saada, kas ja mil määral on subjektiivse heaolu komponendid seotud isiksuseomaduste sotsiaalse soovitavuse tajumisega. Leiti, et mida suuremal määral inimene viimase kuu jooksul positiivseid tundeid on kogunud, seda sotsiaalselt soovitavamaks hindab ta ekstravertsust mõõtvaid väiteid. Vastupidiselt, mida suuremal määral inimene viimase kuu jooksul on negatiivseid emotsioone kogunud, seda sotsiaalselt soovitavamaks hindab ta neurootilisust mõõtvaid väiteid. Regressioonianalüüsis leiti samuti, et positiivsete emotsioonide hulk ennustas ekstravertsuse sotsiaalse soovitavuse hinnanguid ning negatiivsete emotsioonide hulk ja masenduse mittetundmise surve omakorda neurootilisuse sotsiaalse soovitavuse hinnanguid, kui mudelis olid arvesse võetud vanus ja sugu. Saadud tulemused on kooskõlas varasemalt leitud - positiivsuse prioritiseerimine on seotud sagedasemate positiivsete emotsioonide kogemisega (Catalino jt, 2014). Nii nagu varemgi on viidatud, ilmnesid ka käesolevas uuringus subjektiivse heaolu ja isiksuseomaduste sotsiaalse soovitavuse seosed kõige tugevamini ekstravertsuse ja neurootilisuse suhtes (Diener jt, 1999). Inimesed siiski ei hinnanud enda neurootilisust ja ekstravertsust erinevalt varasematest uuringutest, vaid seda, kuivõrd sotsiaalselt soovitavaks nad neid omadusi peavad.

Teiseks uuriti, kas sotsiaalne surve masendust, ärevust ja õnnelikkust tunda või mitte tunda on seotud isiksuseomaduste sotsiaalse soovitavuse tajumisega. Sotsiaalse surve tajumine masendust mitte tunda ei ole Suure Viisiku isiksusejoonte sotsiaalse soovitavuse hinnangutega seotud. Samuti ei olnud Suure Viisiku isiksusejoonte sotsiaalse soovitavuse hinnangutel statistiliselt olulisi seoseid tajutud sotsiaalse survega õnnelikkust tunda. Antud teemat on varem vähe uuritud. Dejonckheere ja Bastian (2021) leidsid, et tajudes sotsiaalset survet mitte negatiivseid emotsioone kogeda on seotud enesekontseptsiooniga, mis sisaldab rohkem negatiivseid ja vähem positiivseid sõnu. Nende uuringus ei ilmnunud sotsiaalse soovitavuse ja sotsiaalse surve tajumise skooride vahel korrelatsiooni, lükates tagasi väite, et sotsiaalse surve kogemine mitte tunda negatiivset ja soov sotsiaalselt kohaneda võivad olla

seotud protsessid. Üks võimalik põhjendus seose puudumisele on, et seosed ei ilme Suure Viisiku laiade dimensioonide tasandil, kuid võivad olemas olla nüansside sotsiaalse soovitavuse hinnangute tasandil, näiteks afektiivsusega tugevamalt seotud omaduste hinnangutega.

Kolmandana uuriti, kas ja mil määral on sotsiaalne surve masendust, ärevust ja õnnelikkust tunda või mitte tunda seotud subjektiivse heaoluga. Leiti, et mida kõrgemaks hindab inimene enda eluga rahulolu, seda vähem tajub ta sotsiaalset survet masendust ja ärevust mitte tunda ning survet õnnelikkust tunda. Seos esines ka heaolu emotsionaalse komponendi raames - mida rohkem ja intensiivsemalt on inimene viimase kuu jooksul tundnud positiivseid emotsioone, seda vähem tajub ta sotsiaalset survet masendust ja ärevust mitte tunda ning sotsiaalset survet õnnelikkust tunda. Vastupidiselt, mida enam ja intensiivsemalt on inimene viimase kuu jooksul tundnud negatiivseid emotsioone, seda rohkem tajub ta survet masendust ja ärevust mitte tunda ning survet õnnelikkust tunda. Antud tulemused on kooskõlas varasema teaduskirjandusega. McGuirk jt (2018) leidsid samuti, et depressiooni ja ärevuse mittekogemise tähtsuse rõhutamisel on halvad tagajärjed subjektiivsele heaolule.

Kuigi varasemalt on leitud seoseid heaolu ja isiksuseomaduste vahel, siis antud tulemused näitavad, et subjektiivse heaolu komponendid on seotud ka isiksuseomaduste soovitavuse tajumisega. Üks järeldus võib seega olla, et subjektiivne heaolu mõjutab isiksuseomaduste soovitavana või mittesooitavana tajumist. Positiivsed emotsioonid soosivad ekstravertsete omaduste soovitavana tajumist ning negatiivsed emotsioonid neurootiliste omaduste soovitavana tajumist. Teine põhjendus on see, et need, kes kogevad rohkem negatiivseid emotsioone, võivad olla ka neurootilisemad - ja seetõttu hindavad neurootilisust sotsiaalselt soovitavamaks. Need, kes kogevad rohkem positiivseid emotsioone, võivad olla ekstravertsemad ja seetõttu hindavad ekstravertsust soovitavamaks. Varasemad uuringud on seda kinnitamaks näidanud, et ekstravertsuse tuum on positiivsed emotsioonid ja neurootilisuse tuum on negatiivsed emotsioonid (Allik ja Realo, 1997). Siiski käesolevas uuringus uuritavad oma isiksuseomadusi ei hinnanud.

Teine tõlgendus tuleneb subjektiivse heaolu ja sotsiaalse surve seostest. Sotsiaalsed ootused omavad negatiivset mõju eluga rahulolule ja emotsioonidele, mis on kooskõlas Dejonckheere jt (2017) mõttega, et sotsiaalsed ootused emotsioonidele ennustavad ise depressiivse sümptomaatika suurenemist. Üheks põhjuseks võib olla suurenenud rumineerimine (McGuirk jt, 2018). Heaolu langus tuleneb tegeliku enesetunde ja

heakskiidetud enesetunde lahknevusest, millele viitasid ka Bastian jt (2012). Sellest tulenevad ka mitmed negatiivsed enesekesksed mõtted, mis suurendavad negatiivsete emotsioonide hulka.

Siiski on käesoleval uurimistööl mõned piirangud. Esiteks saab välja tuua uuringu valimi, mis moodustus 85% naistest. Samuti jäi valimi suurus oodatust väiksemaks, mis võib mõjutada tulemuste üldistatavust. Väikese valimi piiranguks on ka vähene statistiline võimsus, mistõttu on võimalus, et seosed nähtuste vahel lihtsalt ei avaldunud aga on tegelikult olemas. Töös tulid välja mõned statistiliselt olulised seosed, kuid Suure Viisiku hinnangute analüüsitasand võis olla liiga üldine, et kõik olulised seosed ilmneksid ning tulevikus oleks vajalik analüüsi läbi viia ka nüansside (ehk spetsiifiliste omaduste) tasandil. 100-NP on välja töötatud isiksusenüansside võimalikult laiapõhjaliseks uurimiseks (Henry & Mõttus, 2021). 100-NP on võrreldes teiste skaaladega suhteliselt uus isiksuseküsimustik ning selle dimensioonide sisu võib mõnevõrra erineda laialt levinud ja valideeritud NEO PI-R/3 skaalade omast. Uute skaalade puhul on väga oluline nende psühhomeetrilisi omadusi ja sisu uurida ja käesolev uuring andis sellesse olulise panuse, kaardistades küsimustikuväidete sotsiaalset soovitavust. Neid sotsiaalse soovitavuse hinnanguid on võimalik olulise infoallikana kasutada ka mitmetes hilisemates uuringutes, kus 100-NP isiksuseküsimustiku andmeid analüüsitakse.

Vaatamata nendele piirangutele suurendas käesolev uurimus arusaama isiksuseomaduste sotsiaalse soovitavuse, sotsiaalse surve ja subjektiivse heaolu vahelistest seostest. Leiti, et eelnevalt kogetud tunnete valents on seotud isiksuseomaduste sotsiaalse soovitavuse tajumisega, negatiivsete emotsioonide hulk on seotud neurootilisuse sotsiaalse soovitavuse tajumisega ja positiivsete emotsioonide hulk ekstraversuse hinnangutega. Samuti näitavad tulemused, et suurem eluga rahulolu ja rohkem positiivseid emotsioone tähendab väiksemat sotsiaalse surve tajumist ning vastupidiselt rohkem negatiivseid emotsioone suuremat.

Kasutatud kirjandus

- Allik, J., & Realo, A. (1997). Emotional experience and its relation to the five-factor model in Estonian. *Journal of Personality*, 65(3), 625–647. <https://doi.org/10.1111/j.1467-6494.1997.tb00329.x>
- Allik, J., Realo, A., Mõttus, R., Borkenau, P., Kuppens, P., & Hřebíčková, M. (2010). How people see others is different from how people see themselves: A replicable pattern across cultures. *Journal of Personality and Social Psychology*, 99(5), 870–882. <https://doi.org/10.1037/a0020963>
- Bastian, B., Kuppens, P., Hornsey, M., Park, J., Koval, P., & Uchida, Y. (2012). Feeling bad about being sad: The role of social expectancies in amplifying negative mood. *Emotion*, 12(1), 69-80. <https://doi.org/10.1037/a0024755>
- Bäckström, M. & Björklund, F. (2013). Social desirability in personality inventories: Symptoms, diagnosis and prescribed cure. *Scandinavian Journal of Psychology* 54, 152–159. <https://doi.org/10.1111/sjop.12015>
- Catalino, L., Algoe, S., & Fredrickson, B. (2014). Prioritizing positivity: An effective approach to pursuing happiness? *Emotion*, 14(6), 1155-1161. <https://doi.org/10.1037/a0038029>
- Cohn, M., Fredrickson, B., Brown, S., Mikels, J., & Conway, A. (2009). Happiness unpacked: Positive emotions increase life satisfaction by building resilience. *Emotion*, 9(3), 361-368. <https://doi.org/10.1037/a0015952>
- Costa, P. T., & McCrae, R. R. (1999). A five-factor theory of personality. *The Five-Factor Model of Personality: Theoretical Perspectives*, 2, 51-87.

- Costa, P. T., Jr., & McCrae, R. R. (1992). *NEO PI-R professional manual*. Odessa, FL: Psychological Assessment Resources, Inc.
- De Vries, R., Realo, A., & Allik, J. (2016) Using personality item characteristics to predict single-item reliability, retest reliability, and self-other agreement. *European Journal of Personality, 30* (6). pp. 618-636.
- Dejonckheere, E., Rhee, J. J., Baguma, P. K., Barry, O., Becker, M., Bilewicz, M., Castelain, T., Costantini, G., Dimdins, G., Espinosa, A., Finchilescu, G., Friese, M., Gastardo-Conaco, M. C., Gómez, A., González, R., Goto, N., Halama, P., Hurtado-Parrado, C., Jiga-Boy, G. M., ... Bastian, B. (2022). Perceiving societal pressure to be happy is linked to poor well-being, especially in happy nations. *Scientific Reports, 12*(1), [1514]. <https://doi.org/10.1038/s41598-021-04262-z>
- Dejonckheere, E., & Bastian, B. (2020). Perceiving Social Pressure not to Feel Negative is Linked to a More Negative Self-concept. *Journal of Happiness Studies*. <https://doi.org/10.1007/s10902-020-00246-4>
- Dejonckheere, E., Bastian, B., Fried, E., Murphy, S., & Kuppens, P. (2017). Perceiving social pressure not to feel negative predicts depressive symptoms in daily life. *Depression and Anxiety, 34*(9), 836-844. <https://doi.org/10.1002/da.22653>
- Diener, E., Suh, E. M., Lucas, R. E., & Smith, H. L. (1999). Subjective well-being: Three decades of progress. *Psychological Bulletin, 125*(2), 276–302. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.125.2.276>
- Diener, E., Emmons, R. A., Larsen, R. J., & Griffin, S. (1985). The Satisfaction with Life Scale. *Journal of Personality Assessment, 49*, 71-75.

- Dunlop, P. D., Telford, A. D., & Morrison, D. L. (2012). Not too little, but not too much: The perceived desirability of responses to personality items. *Journal of Research in Personality*, *46*(1), 8–18. <https://doi.org/10.1016/j.jrp.2011.10.004>
- Fredrickson B. L. (2001). The role of positive emotions in positive psychology. The broaden-and-build theory of positive emotions. *The American psychologist*, *56*(3), 218–226. <https://doi.org/10.1037//0003-066x.56.3.218>
- González Gutiérrez, J. L., Jiménez, B. M., Hernández, E. G., & Puente, C. P. (2005). Personality and subjective well-being: big five correlates and demographic variables. *Personality and Individual Differences*, *38*(7), 1561–1569. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2004.09.015>
- Hayes, N., & Joseph, S. (2003). Big 5 correlates of three measures of subjective well-being. *Personality and Individual Differences*, *34*(4), 723–727. [https://doi.org/10.1016/s0191-8869\(02\)00057-0](https://doi.org/10.1016/s0191-8869(02)00057-0)
- Henry, S. & Möttus, R. (2021). The 100 Nuances of Personality: Development of a Comprehensive, Non-Redundant Personality Item Pool. <https://osf.io/86rab/>
- Holtgraves, T. (2004). Social Desirability and Self-Reports: Testing Models of Socially Desirable Responding. *Personality and Social Psychology Bulletin*, *30*(2), 161–172. <https://doi.org/10.1177/0146167203259930>
- JASP Team (2022). *JASP* (Version 0.16.2) [Windows 10]. <https://jasp-stats.org/>
- John, O. P., & Robins, R. W. (1993). Determinants of interjudge agreement on personality traits: The Big Five domains, observability, evaluativeness, and the unique perspective of the self. *Journal of Personality*, *61*(4), 521–551. <https://doi.org/10.1111/j.1467-6494.1993.tb00781.x>

- Johnson, J. A. (2004). The Impact of Item Characteristics on Item and Scale Validity. *Multivariate Behavioral Research*, 39(2), 273–302. https://doi.org/10.1207/s15327906mbr3902_6
- Kallasmaa, T., Allik, J., Realo, A., & McCrae, R. (2000). The Estonian version of the NEO-PI-R: an examination of universal and culture-specific aspects of the Five-Factor Model. *European Journal Of Personality*, 14(3), 265-278. [https://doi.org/10.1002/1099-0984\(200005/06\)14:3<265::aid-per376>3.0.co;2-b](https://doi.org/10.1002/1099-0984(200005/06)14:3<265::aid-per376>3.0.co;2-b)
- Kim, H., Di Domenico, S. I., & Connelly, B. S. (2019). Self–other agreement in personality reports: A meta-analytic comparison of self- and informant-report means. *Psychological Science*, 30(1), 129–138. <https://doi.org/10.1177/0956797618810000>
- Konstabel, K., Aavik, T., & Allik, J. (2006). Social desirability and consensual validity of personality traits. *European Journal Of Personality*, 20(7), 549-566. <https://doi.org/10.1002/per.593>
- Kuppens, P., Realo, A., & Diener, E. (2008). The role of positive and negative emotions in life satisfaction judgment across nations. *Journal Of Personality And Social Psychology*, 95(1), 66-75. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.95.1.66>
- Larson, R. (2018). Controlling social desirability bias. *International Journal Of Market Research*, 61(5), 534-547. <https://doi.org/10.1177/1470785318805305>
- Lucas, R. (2007). Personality and the Pursuit of Happiness. *Social And Personality Psychology Compass*, 1(1), 168-182. <https://doi.org/10.1111/j.1751-9004.2007.00009.x>
- McCrae R. R., Costa P. T., & Martin T. A. (2005). The NEO PI-3: A more readable revised NEO personality inventory. *Journal of Personality Assessment*, 84(3), 261–270.

- McCrae, R. R. & John, O. P. (1992). An introduction to the five-factor model and its applications. *Journal of Personality*, *60*(2), 175-215. <https://doi.org/10.1111/j.1467-6494.1992.tb00970.x>
- McGuirk, L., Kuppens, P., Kingston, R., & Bastian, B. (2018). Does a culture of happiness increase rumination over failure? *Emotion*, *18*(5), 755-764. <https://doi.org/10.1037/emo0000322>
- Mõttus, R., Pullmann, H., & Allik, J. (2006). Toward More Readable Big Five Personality Inventories. *European Journal Of Psychological Assessment*, *22*(3), 149-157. <https://doi.org/10.1027/1015-5759.22.3.149>
- Paulhus, D. L. (2002). Socially desirable responding: The evolution of a construct. In H. I. Braun, D. N. Jackson, & D. E. Wiley (Eds.), *The role of constructs in psychological and educational measurement* (pp. 49–69). Lawrence Erlbaum Associates Publishers.
- Paulhus, D. L. (2017). Socially Desirable Responding on Self-Reports. In Zeigler-Hill, V. & Shackelford, T. (Eds), *Encyclopedia of Personality and Individual Differences*. Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-319-28099-8_1349-1
- Pauls, C., & Stemmler, G. (2003). Substance and bias in social desirability responding. *Personality and Individual Differences*, *35*(2), 263-275. [https://doi.org/10.1016/s0191-8869\(02\)00187-3](https://doi.org/10.1016/s0191-8869(02)00187-3)
- Paunonen, S., & LeBel, E. (2012). Socially desirable responding and its elusive effects on the validity of personality assessments. *Journal Of Personality And Social Psychology*, *103*(1), 158-175. <https://doi.org/10.1037/a0028165>

Schimmack, U., Diener, E., & Oishi, S. (2009). Life-Satisfaction Is a Momentary Judgment and a Stable Personality Characteristic: The Use of Chronically Accessible and Stable Sources. *Assessing Well-Being*, 181-212. https://doi.org/10.1007/978-90-481-2354-4_9

Soubelet, A., & Salthouse, T. (2011). Influence of Social Desirability on Age Differences in Self-Reports of Mood and Personality. *Journal Of Personality*, 79(4), 741-762. <https://doi.org/10.1111/j.1467-6494.2011.00700.x>

Stavrova, O., & Kokkoris, M. (2017). Struggling to be liked: The prospective effect of trait self-control on social desirability and the moderating role of agreeableness. *International Journal Of Psychology*, 54(2), 232-236. <https://doi.org/10.1002/ijop.12444>

Lisad

Lisa 1

Summeritud skaalade korrelatsioonimaatriks

	SS Neurootilisus	SS Ekstravertsus	SS Avatus	SS Sotsiaalsus	SS Meelekindlus	Eluga rahulolu	Sotsiaalne surve: masendus	Sotsiaalne surve: õnnelikkus	PA	NA
SS Neurootilisus	-									
SS Ekstravertsus	-0,52***									
SS Avatus	-0,30***	0,41***								
SS Sotsiaalsus	-0,47***	0,10	0,19*							
SS Meelekindlus	-0,72***	0,59***	0,20*	0,36*						
Eluga rahulolu	-0,10	0,10	0,02	0,06	0,02					
Sotsiaalne surve: masendus	-0,06	-0,01	-0,03	0,08	0,10	-0,31***				
Sotsiaalne surve: õnnelikkus	0,11	0,04	-0,03	-0,07	0,03	-0,34***	0,61***			
PA	-0,08	0,35***	0,18	-0,08	0,05	0,51***	-0,32***	-0,26*		
NA	0,21*	-0,24*	0,06	0,06	-0,13	-0,50***	0,36***	0,34***	-0,59***	

Märkus. *** $p < 0,001$, ** $p < 0,01$, * $p < 0,05$; SS – sotsiaalne soovitus, PA – positiivne afekt, NA – negatiivne afekt

Käesolevaga kinnitan, et olen korrektselt viidanud kõigile oma töös kasutatud teiste autorite poolt loodud kirjalikele töödele, lausetele, mõtetele, ideedele või andmetele.

Olen nõus oma töö avaldamisega Tartu Ülikooli digitaalarhiivis DSpace.

Getriin Meister